

DAGENS FRÅGOR

Den 16 juni 1942.

Finlands förste fältmarskalk. Finlands lantdag hade den 6 december 1917 förklarat Finland självständigt. Självständigheten fanns dock till endast på papperet. I sak ändrades detta knappast av att flere utländska makters erkännande erhöles vid årsskiftet, sedan den nyss i Ryssland till makten komna bolschevikkommissariernas regering med Lenin i spetsen lämnat sitt formella medgivande. Sistnämnda medgivande var dock ingenting annat än en tom gest. Ryssland kunde inte förmås att draga bort sina trupper från Finland. Följden blev, att den ryska revolutionens kaos med allsköns självsvåld, plundring och mord spridde sig även i Finland, vars snara återförening i kretsen av Rådsrepublikernas förbund framstod som den sannolika framtidsutsikten.

Situationen i landet var kort sagt sådan, att Finlands senat ej kunde uppfylla ens en regerings mest primära och väsentliga uppgift: att trygga landets invånare till liv och egendom, än mindre att försvara landets självständighet mot yttre faror, vilkas påtaglighet var mer än uppenbar. Den hade inga som helst medel till att fylla någondera av dessa uppgifter. Härtill förslog sannerligen inte det bemyndigande, som senaten den 12 januari, vänsterns protester till trots, erhållit av lantdagen, »att skrida till alla de åtgärder den själv anser nödvändiga för att skapa en stark ordningsmakt i landet».

Såväl ordningens tryggande som självständighetens försvar, och ej blott dess försvar, utan, såsom det redan var uppenbart, dess vinnande med vapenmakt, var ännu helt beroende av de enskilda personer och sammanslutningar, som allt ifrån världskrigets utbrott 1914 förutseende arbetat på att förbereda självständighetskampen: den finska jägarbataljonen i Tyskland och aktivistorganisationerna i Finland. Men jägarna lågo ännu på andra sidan av Östersjön, och de av aktivisterna grundade skyddskårerna hade inga andra vapen än medlemmarnas fosterländska entusiasm och offervilja. Regeringens makt var i alla avseenden obefintlig. Lika maktlös var den av föredetta officerare i den upplösta finska militären bestående militärkommittén (vanligen kallad M.K.), som av regeringen fått, betecknande nog, hemligt befullmäktigande att organisera en militärisk ordningsmakt för det »självständiga» landet.

Det av jägaraktivisterna påbörjade och av deras centralorgan, »aktiva kommittén» (A. K.), ledda organisationsarbetet hade, trots svårigheterna, numera fortskridit till den punkt, där en verklig militär befälsmakt hade bort gripa in för att av skyddskårerna bilda stridsdugliga trupperheter. Härtill fordrades dock ledare som hade modern militärisk utbildning och erfarenhet vid förandet av befäl, till och med på möjligast höga poster. Den egna finska truppens,

jägarnas, unga ledare voro dock ännu bortom havet, och veteranerna i militärkommittén, med vilka jägaraktivisterna inlett ett nära samarbete, representerade visserligen, såsom en av de medverkande (Th. Svedlin) säger, »ett aktningvärt mått av utätriktad aktivitet, men kunde inte ersätta den fasta och auktoritativa befälsmakt, som det kritiska läget och den förestående kampen krävde». Samtidigt hade de röda gardenas och den med dem sammansvurna ryska militärens utmanande uppträdande till det yttersta skärpt situationen. »Allt tydde på», säger den ovannämnda sagesmannen, »att den kamp, som skulle leda till Finlands frihet eller undergång, var nära förestående. Men överbefälet i denna kamp, för vilken förberedelserna hade pågått i månader och år, var alltså det stora olösta problemet. Avsaknaden av en förtroendeingivande militär ledning, utrustad med nödig handlingskraft och auktoritet, ingav, åtminstone de yngre, en skrämmande känsla av osäkerhet och vanmakt.»

Sådan var situationen, då general Gustaf Mannerheims namn blev aktuellt i de kretsar, där frihetskampen förbereddes.

Friherre Carl Gustaf Emil Mannerheims frejdade ätt var nogsam samt bekant. Hans farfaders farbroder — för att hålla oss till den kanske mest betydande av ättens representanter i Sverige — var oppositionsmannen från Gustaf III:s tid, grundlagsutskottets inflytelserike ordförande vid 1809 års riksdag och sedermera ständernas förste och ytterst verksamme justitieombudsman, »rikspiskan» kallad, friherre Lars August Mannerheim. Hans farfaders fader var den i Finland naturaliserade ättegrenens stamfader, greve Carl Erik Mannerheim, herren till Willnäs, »Finska deputationens» auktoritative ordförande, i vilken egenskap han kom att grunda den konstitutionella praxis, på vilket Finlands autonoma statsliv i hundra år skulle bygga, den förste viceordföranden i senatens för Finland ekonomidepartement, m. a. o. det autonoma Finlands förste statsminister, vars stolta, kraftfulla och målmedvetna personlighet kom att sätta djupa spår i Finlands historia. Hans farfader var den förste presidenten vid Wiborgs hovrätt, greve Carl Gustaf Mannerheim, som dessutom gjort sig ett berömt namn som framstående entomolog. Och för att komma till hans egen generation, hans äldste broder, bankdirektören greve Carl Mannerheim, hörde under de första ofärdsåren till det passiva motståndets främsta män och hade av denna orsak förvisats ur landet. Landsflykt blev även de två yngsta brödernas lott, av vilka det näst yngsta, friherre Johan Mannerheim, stannade i Sverige, där hans familj numera är naturaliserad. Till Sverige hade även hans yngsta syster grevinnan Eva Sparre genom sitt giftermål överflyttat. Hemma i Finland levde hans äldsta syster, friherrinnan Sophie Mannerheim, översköterska för kirurgiska sjukhuset i Helsingfors och grundläggaren av den moderna sjuksköterskeundervisningen i landet.

Men den andre sonen i den stora syskonskaran, friherre Gustaf Mannerheim, vars verksamhet fallit utanför landets gränser, var obekant för de flesta. Hans levnadsöden voro i korthet följande:

Född den 4 juni 1867 på fädernegården Willnäs i Askais kapell

c:a fyra mil väster om Åbo, besökte han Finska kadettkåren i Fredrikshamn, tog studentexamen vid Helsingfors universitet 1887 och fortsatte omedelbart sin militära utbildning i Ryssland. Efter att ha absolverat kursen vid Nikolajska kavalleriskolan i St. Petersburg, befordrades han till kornett och stannade, enligt då för tiden gängse sed bland för militäryrken intresserade finska ungdomar, i rysk tjänst, där han gjort en lysande karriär. Han tjänade vid olika trupper, bl. a. vid Chevaljergardet, var anställd vid hovstallet, chef för modellskvadronen vid officersskolan o. s. v. och steg snabbt i graderna, så att han vid rysk-japanska krigets utbrott 1904, alltså vid 31 års ålder, hade avancerat till överstelöjtnant, och befordrades därunder för utmärkelse på slagfältet till överste år 1905. Efter fredsslutet hade han fortsatt sin tjänstgöring vid kavalleriet och befordrats såsom kommandör för livgardets ulanregemente till generalmajor år 1911. Dessförinnan hade han, åren 1906—1908, på uppdrag av ryska generalstabens, gjort sin sedermera berömda resa till häst genom hela Centralasien, från sagornas Samarkand ända till Peking. På denna resa utförde han, utom dess militära huvuduppgift, värdefulla naturvetenskapliga, antropologiska, etnografiska, språkvetenskapliga och arkeologiska forskningar och rön, för vilka han delvis redogjort i Finskugriska sällskapets tidskrift. Hans under denna resa förda utförliga dagbok har först nyligen publicerats både på originalspråket svenska och i finsk översättning samt på engelska i ovannämnda sällskaps publikationer. För de militärpolitiska och -geografiska resultaten av sin resa har friherre Mannerheim tidigare redogjort i ryska generalstabens publikationer (1909).

Vid världskrigets utbrott 1914 förde friherre Mannerheim den avdelta gardeskavalleribriganden i Warschau, med vilken han sedan med utmärkelse deltagit i de första striderna på den ryska sydostfronten. Han befordrades 1915 till generallöjtnant, förde sedan höga befäl på flere olika poster, först som kommandör för den 12:te kavallerifördelningen, och kommenderade sedan, 1916—1917, en större kombinerad rysk-rumänsk frontgrupp i de transilvanska Karpaterna. Det sistnämnda året hade han utnämnts till kommandör för den 6:te kavalleriarmékåren.

Denna sistnämnda befälspost hade general Mannerheim i den allmänna upplösningen efter bolshevikrevolutionen hösten 1917 nödgats frånträda och berövats möjligheten att vidare uppfylla sin militära trohetsplikt. Han besökte i december samma år sina släktingar i Helsingfors, varvid medlemmarna av »aktiva kommitténs arbetsutskott» riktade sin uppmärksamhet på honom. De upplysningar, som dessa erhöles om den för den yngre generationen okände general Mannerheim, visade att han, trots sin långa tjänstgöring i Rysland, förblivit en i allo patriotiskt sinnad finne, som aldrig förlorat kontakten med fosterlandet, och att han, som av ovanstående data framgår, på ett framstående sätt skött höga befälsposter i världskriget. Då de unga jägaraktivisterna kommit i personlig beröring med general Mannerheim, stod det genast klart för dem, att

här var mannen med de ledareegenskaper, som motsvarade situationens mest brännande krav, och från den stunden gick deras strövan ut på att få general Mannerheim till befrielsekrigets militära ledare.

Utan att närmare ingå på överbefälhavarefrågans olika faser kunna vi konstatera, att även militärkommittén vände sig till general Mannerheim och lyckades förmå honom att den 10 januari taga emot överbefälhavareposten. Han erhöll den 16 januari av regeringschefen, senator Svinhufvud, muntligt befullmäktigande att övertaga kommandot över regeringens trupper, d. v. s. skyddsskärerna. Av medlemmar i militärkommittén bildade han en funktionsduglig stab, till vilken senare ett antal svenska generalstabsofficerare anslöt sig, reste med denna den 18 januari till Vasa, långt bort från den av bolschevismen anstuckna huvudstaden, och utfärdade den 25 januari det finska frihetskrigets första stridsorder, enligt vilket det natten mot 28 januari skulle skridas till aktion och alla ryska trupper i Sydösterbotten skulle avväpnas. Den 31 januari var ordern utförd, cirka femtusent ryssar hade avväpnats, tusentals gevär, flera tiotal kanoner och annan materiel hade tagits som krigsbyte, vilket allt kom väl till pass för de dåligt utrustade skyddsskärerna, hela Sydösterbotten hade besatts och ett basområde för frihetskriget sålunda vunnits. Och allt detta skedde i elfte timmen, ty samtidigt hade det röda upproret utbrutit i Helsingfors.

Detta var dock blott upptakten. General Mannerheim hade ännu en, mänskligt att se, övermäktig uppgift att lösa. Men han fullgjorde den. Med makten av sin personlighet samlade han alla, som arbetat för förberedandet av den kommande frihetskampen till en enhetlig front, gamla och unga aktivister, de i Tyskland utbildade jägarna och den gamla finska militärens män, skyddsskärerna, utländska frivilliga, sina gamla stridskamrater från världskrigets fronter, satte var och en på den lämpligast möjliga posten: skapade av alla dessa element Finlands armé, ledde denna med sitt fältherregeni till seger och förverkligade sålunda Finlands självständighet, som vid proklamerandet ett halvt år tidigare blott funnits på papperet.

Historien över ledningen av Finlands frihetskrig år 1918 är ännu inte slutgiltigt skriven, men ju djupare forskningen inträngt i saken, desto klarare framgår överbefälhavarens egen personliga insats. Armén skulle ju skapas av intet, hela organisationen utbyggas från första grunden. Medhjälparna voro till största delen folk, som direkt från det civila livet plötsligt satts inför alldeles nya uppgifter. Överbefälhavarens personliga råd och anvisningar behövdes intill minst detaljer. Detsamma gällde till stor del även befälsföringen. Yrkesmilitärerna räckte på långt när inte till alla befälsposter, en stor del av det lägre befälet måste utväljas bland civilt folk utan någon eller nämnvärd militärutbildning. Sätillvida hade den utländske korrespondent på sätt och vis rätt, som talade om »amatörkriget i Finland». Och även i de fall där utbildning inte saknades — jägarna t. ex. — var befälet mycket ungt. Även här var över-

befälhavarens direkta ingripande ofta nödigt, i varje fall i större omfattning än vad krigshistorien i allmänhet känner. Även Finlands regering, »självständighetssenaten» i Vasa, var första resan ute med styrandet av ett självständigt och krigförande land. Inte heller här kunde överbefälhavarens vana vid större förhållanden och stora diplomatiska takt undvaras. Men till allt detta räckte hans tålmod, psykologiska förståelse, energi och vaket överblickande öga. Och alla svårigheter övervunnos genom att, såsom en utländsk iakttagare träffande sagt, överbefälhavaren »behärskade konsten att fordra det omöjliga för att ernå det som var inom det möjligas gränser».

Men inte nog härmed! När den väpnade kampen slutförts, och Finland vid världskrigets slut och Tysklands fall råkade in i tillsynes oöverbärliga utrikespolitiska svårigheter, ledde han, i december 1918 av riksdagen vald till Finlands riksföreståndare, den unga självständiga statens första färd genom den internationella politikens vid denna tid mycket farliga blindskär fram till en ny tryggad hamn. Efter att ha för Finland stadfäst en ny konstitution, som med en modern republikansk statsförfattning ersatte den monarkiska regeringsformen från Gustaf III:s tid, vilken som arv från det svenska väldet i över hundra år utgjort grunden för det autonoma Finlands statsliv, men som nu i och med tsarväldets fall förlorat sin giltighet, lämnade general Mannerheim sin post som riksföreståndare till den nyvalde presidenten för Finlands republik och återvände till privatlivet.

Under sin korta riksföreståndaretid hann general Mannerheim visa en allvarlig strävan att ena Finlands folk, att avhjälpa sociala missförhållanden och framför allt att hela krigets sår. — Hans åsikt om behandlingen av krigsfångarna avvek väsentligt från den, som verkställdes under den olyckliga sommaren 1918, då han till följd av politiska omständigheter var borta från ledningen.

Som privatman har han sedan på ett storartat sätt i handling visat denna djupa förståelse för sociala frågor. Det av honom grundade »General Mannerheims barnskyddsförbund» arbetar effektivt för att bekämpa ett av det finska samhällets svåraste missförhållanden, dålig barnavård och en därpå beroende barnadödlighet. Och Finlands Röda kors, i vars ledning han stått i snart två decennier, har på hans initiativ utvidgat sin verksamhet för den allmänna folkhälsans höjande.

I över tio år levde general Mannerheim som privatman, tills det — genom Lappo-rörelsens fosterländska väckelse — insågs, att Finland ej hade råd att undvara hans förmåga. Då president Svinhufvud år 1931 tillträdde sin befattning, var hans första åtgärd att utnämna general Mannerheim till ordförande i försvarsrådet. Samtidigt omorganiserades försvarsrådets funktion sålunda, att det faktiskt kunde med militär sakkunskap leda utvecklingen av landets försvarsberedskap. Och från denna stund koncentrerade general Mannerheim allt sitt intresse, sin energi och erfarenhet på att förkovra landets försvarsväsen, att leda och effektivisera dess nya här-

organisation, och han lade framför allt hela sin auktoritet i vågskålen för att anskaffa nödig krigsmaterial. Som ett yttre tecken på att det officiella Finland inte blott ihågkommit general Mannerheims forna förtjänster utan även fullt uppskattade dem, var hans utnämmande, strax efter frihetskrigets 15-årsdag, till det självständiga Finlands förste fältmarskalk.

Fältmarskalk Mannerheim lyckades visserligen övertyga det finska folket i gemen, ja, till och med politikerna, om att »tiden då man förde krig med blottat bröst enbart förlitande på tapperhet är ohjälpligt förbi». Men detta skedde, vad det officiella Finland beträffar, för sent. Ty när fienden på hösten 1939 hotade Finland, var försvarets materiella upprustning ännu i sin början, och den diplomatiska förberedelsen snart sagt ingen. Med bristfällig utrustning och ensamma utan bundsförvanter ingo finnarna att försvara sitt land. Men försvarsväsendets nya härordningssystem, territorialorganisationen, som prövats vid stora fälttjänstövningar under sensommaren 1939, var i huvudsak genomförd och fungerade effektivt, och, vilket var det viktigaste, det finska folkets moraliska försvarsberedskap var fullständig. Den fasta förhoppning general Mannerheim vid tillträdet av riksföreståndareposten i december 1918 uttalade, »att Finlands folk nu skall enigt försvara sin självständighet och frihet», hade i farans stund gått i uppfyllelse. Finlands vinterkrig och dess heroiska förlopp torde vara i läsarnas goda minne. Det ändade ju formellt i ett nederlag, som tvingade Finland att godtaga bittert hårda fredsvillkor. Men i själva verket var det en moralisk seger för Finland, dess försvarsmakt och dess ledning. Och sätillvida blev det verkligen, såsom överbefälhavaren fältmarskalk Mannerheim i sin dagorder vid krigsutbrottet sade, »frihetskrigets fortsättning och dess slutakt», som sammansvetsat Finlands alla folklager, språkgrupper och partier till ett enhetligt, i alla stora fosterländska frågor enigt folk.

Detta har sedan utgjort den förtröstansfulla och trygga utgångspunkten, då Finlands folk för tredje gången under samma hövdingens ledning från och med sistlidna sommar för en fortsatt försvarskamp, för att denna gång åtminstone kämpa tills de gränser uppnåtts, som slutgiltigt kunna trygga freden.

Redan på grund av general Mannerheims förtjänster under Finlands första frihetskrig 1918, har hans biograf (Kai Donner) kunnat fälla det omdömet om honom, »att Finland icke haft och icke har någon person som beträffande krigiska dater och resultat samt därigenom även ur allmän fosterländsk synpunkt vore honom jämbördig». I denna bemärkelse, fortsätter samma författare, »är det skäl att säga ut, att han enligt samtidens uppfattning är vår historias hittills största namn».

Då Finlands folk och försvarsmakt den 4 juni firade den nyutnämnde marskalkens av Finland 75-årsdag, den geniale och enande ledaren av sitt lands tre frihetskrig, kunde dessa stolta ord med än större skäl upprepas.

Emmerik Olsoni.

Reformförslag i statsförvaltningen. I häfte 2 av Svensk Tidskrift har riksdagsman Gunnar Persson i Falla ställt ämnet »Rationaliseringen och förvaltningen» under debatt. Med en utomordentlig skärpa har författaren tecknat det aktuella läget inom vår offentliga förvaltning. Jämförelsen med det enskilda näringslivets situation vid ett par tillfällen under 1920- och 1930-talen giver den riktiga utgångspunkten för en nödvändig reform. Medan riksdagsman Persson klart påvisat *behovet* av en radikal förändring inom förvaltningen, skulle jag till hans framställning vilja anknypa några reflexioner om orsakerna till nuvarande brister och några positiva förslag för ett reformarbete. Härvid skall jag så långt som möjligt hålla fast vid jämförelsen med motsvarande förhållanden inom den enskilda företagsamheten.

Tjänstemannens arbetseffekt är i mycket hög grad beroende av hans behörighet att självständigt besluta inom sitt ämbetsområde. Här möter en väsentlig olikhet mellan offentlig och enskild förvaltning. Den som från enskild tjänst flyttar över till ett centralt ämbetsverk blir förvånad över hurusom tjänstemän i notarie- och sekreterarebefattningar äga ytterst begränsade befogenheter att handla på eget ansvar. Och detta gäller icke endast själva beslutanderätten utan även rena expeditionella åtgärder. I ett enskilt större företag vore ett motsvarande system fullständigt otänkbart, ty det skulle katastrofalt minska den anställdes arbetseffekt — vilket är liktydigt med att företagets omkostnader i form av löneutgifter skulle mångdubblas. Något bärkraftigt skäl för att bibehålla den inom offentlig förvaltning tillämpade ordningen kan så mycket mindre åberopas som tjänstemän i notarie- och sekreterarebefattningar regelmässigt räkna många tjänsteår i det egna eller annat ämbetsverk. Varje reformsträvande inom statsförvaltningen måste bryta med den hos statstjänstemän gängse uppfattningen, att alla ärenden utan hänsyn till deras vikt måste avgöras av en ämbetsman i lägst byråchefsställning. En radikal ändring på denna punkt skulle i första hand medföra utomordentliga besparingar, men dessutom på indirekt väg åstadkomma en större arbetseffekt genom att hos tjänstemannen skapa vana att handla på eget ansvar. Hos dem, som fostrats i den äldre skolan, kommer säkerligen en reform i antydd riktning att möta mycken liten förståelse, där man icke rent av skulle resa ett direkt motstånd. En granskning av instruktionerna för de olika ämbetsverken torde vara den bästa utgångspunkten för en positiv reform. Det skulle därvid säkert visa sig att på vissa håll det praktiska livets krav redan framtvingat en ordning, som står i strid med gällande instruktioner. Även om man velat upprätthålla föreskrifterna i instruktionen, är det nog på åtskilliga håll så att den överordnades beslutanderätt nedsjunkit till en formalitet, medan det reella avgörandet — på grund av arbetsanhopning — överflyttats till en lägre befattningshavare. Ett centralt verks ämbetsbefattning inrymmer alltid ärenden av den mest skiftande karaktär och storleksordning, varför det ur den synpunkten ofta skulle falla sig naturligt att fördela ärendena efter deras betydelse mellan tjänstemän i chefsställning och övriga tjänstemän.

En mera detaljerad utformning av den förordade arbetsfördelningen kan här icke komma i fråga, enär ett sådant detaljförslag icke skulle kunna påräkna något mera allmänt intresse. I detta sammanhang kan det dock vara på sin plats att erinra om hurusom kontrasignering eller motsvarande förfarande — utan någon risk för minskad säkerhet i handläggningen — borde reserveras för egentliga beslut men icke komma till användning vid alla enbart förberedande åtgärder. Det är en icke ringa del av tjänstemännens arbetsdag som åtgår för onödiga underskrifter, ty med skyldigheten att skriva under en expedition följer ju också skyldighet att läsa igenom handlingen — en ofta mycket tidsödande åtgärd.

Ämbetsverkets arbetsuppgift innefattar dels utredningen och själva beslutet i ärendet = den materiella prövningen, dels utformningen av beslutet eller utlåtandet. Inom den enskilda företagsamheten är alltid själva sakfrågan eller — om man så vill — utredningen huvudsaken, medan den rent formella sidan icke tillmätes någon större betydelse. I motsats härtill har den offentliga förvaltningen mer och mer kommit att lägga huvudvikten vid ärendets formella sida. Så länge arbetet på beslutets eller utlåtandets form har till ändamål att skapa klarhet om ämbetsverkets uppfattning och undvika en oriktig tolkning, kan arbetet anses befogat, men mycket ofta nedlägges ett fullständigt onyttigt arbete enbart i det syftet att pressa in beslutet eller utlåtandet i den härskande kanslistilen. Det har numera gått så långt, att denna kanslistil begagnas icke endast myndigheterna emellan utan också i beslut eller meddelanden, avsedda för eller riktade till en allmänhet, som står alldeles främmande för kanslistilens språkbruk. Ifall kanslistilen betecknade ett eftersträvansvärt språkligt ideal, skulle man måhända kunna förstå att denna formella sida ägnades ett så utomordentligt stort intresse. Då emellertid kanslispråket alltmer avlägsnat sig från vad man bland språkets fackmän benämner värdat skriftspråk, måste en mycket stor del av ämbetsverkens arbete med själva den språkliga utformningen betecknas såsom onödigt. Huru denna klyfta mellan kanslispråk och normalprosa uppkommit, är en fråga av enbart historiskt intresse. I detta sammanhang skall endast framhållas, att ett utbyte av kanslistilen mot ett modernt värdat skriftspråk skulle — förutom andra fördelar — medföra en betydande arbetsbesparing utan att på något sätt oförmånligt inverka på ärendenas behandling. Detta önskemål har framförts tidigare vid många olika tillfällen, men motiveringen har mera sällan varit den rationalisering och besparing, som ett slopande av kanslistilen skulle innebära.

Rätten att genom besvär eller i annan ordning påkalla en överordnad myndighets prövning av en lägre myndighets beslut är praktiskt taget utan inskränkningar. I mål och ärenden, som behandlas vid de allmänna domstolarna, utgör rättegångskostnaderna i regel ett tillräckligt korrektiv mot missbruk av besvärsrätten i rena bagatellmål. Eftersom den administrativa processen i regel icke är förenad med någon kostnad för parten, blir det nödvändigt att på något sätt förhindra att rena bagatellmål taga myndigheternas tid och arbete

i anspråk. Visserligen inträffar det ibland, att ett mål — ehuru det gäller ett obetydligt ekonomiskt värde — kan vara av sådan principiell betydelse, att ett avgörande av högre instans är önskvärt, men detta förhållande bör icke utgöra hinder för att införa viss begränsning av rätten att anföra besvär i bagatellsaker. Begränsningarna i besvärsrätten kunna ju kompletteras med ett institut i likhet med prejudikat-dispens vid fullföljd till Kungl. Maj:t i principmål. En granskning av ärenden, som fullföljas till försäkringsrådet eller kammarrätten, visar att en icke ringa procent av där avgjorda mål gälla mycket obetydliga ekonomiska värden, där en begränsning av fullföljdsrätten måste anses väl befogad. Den utredning, som redan pågår beträffande avlastning av försäkringsrådets arbetsbörda, bör få en motsvarighet hos alla andra myndigheter, vilka handlägga administrativa besvärsmål. Här föreligger en möjlighet till avsevärda besparingar i den offentliga förvaltningsapparaten.

Den administrativa processen tillämpar ett skriftligt förfarande i viss mån likartat med den skriftväxling, som förekommer vid våra överrätter. Enär myndighetens utslag (beslut) icke anknyter till ett protokoll, brukar den beslutande myndigheten före det egentliga utslaget lämna en kort redogörelse för de omständigheter, som anses vara av betydelse för avgörandet. En viss parallell synes föreligga med den korta sammanfattning eller »rubrik», som återfinnes i hovrätternas domar och utslag. Det kan starkt ifrågasättas, huruvida en sådan rubrikskrivning tjänar något egentligt syfte i den administrativa processen. I varje fall bör »rubrik» kunna undvaras, när ett centralt ämbetsverk utan ändring i motiveringen fastställer en underordnad förvaltningsmyndighets beslut. Eftersom sådana fastställelser på sina håll utgöra den största procenten av alla utslag, skulle redan en så begränsad reform medföra en avsevärd arbetsbesparing. — I detta sammanhang bör det också erinras om att man inom den administrativa processen — i viss motsättning till vad som gäller för besvärsmål i hovrätterna — brukar utställa besvärsskrift till förklaring med motparten, även om myndigheten icke har för avsikt att ändra det överklagade beslutet. I sådana fall bör målet kunna avgöras utan »kommunikation» med motparten. En sådan förenkling i förfarandet är icke betydelselös i arbetsbesparande syfte, ty såsom nämnts föranleder flertalet besvär icke någon ändring i den underordnade myndighetens beslut.

Den offentliga förvaltningen har icke till fullo tillgodgjort sig den moderna kontorstekniken. En rationalisering skulle bl. a. ha till syfte att tillämpa kontorsteknikens framsteg och erfarenheter på ämbetsverkens expeditionsgöromål. Huru detta skall ske, blir ju helt beroende på de särskilda förhållandena inom varje enskilt statligt verk. Här kan därför endast i korthet behandlas några frågor av mera allmän karaktär.

Diariet — en mycket viktig detalj i alla ämbetsverk — har på sina håll stelnat i otidsenliga former. Så t. ex. sker införingen i diariet ofta för hand i en bunden bok, vilket medför att man icke har tillgång till ett i bokstavsföljd ordnat register efter sökandens

namn. I något ämbetsverk föres — utöver det gemensamma diariet — ett särskilt diarium på varje byrå och ibland även ett tredje diarium i anslutning till ärendenas föredragning till beslut. Ett verkligt praktiskt diarium måste grundas på ett kortsystem, och detta bör sedan kunna utformas så att man endast behöver *ett* diarium, där alla uppgifter äro tillgängliga.

Med diarietföringen sammanhänger frågan om registreringen av ämbetsverkets beslut. Det är helt naturligt att varje avgörande måste äga rum under visst hänsynstagande till tidigare beslut i likartade ärenden. Ur denna synpunkt blir registreringen och systematiseringen av ämbetsverkets beslut och yttranden av en utomordentlig betydelse. Ett fullgott system betyder en utomordentlig lättnad i alla tjänstemännens arbete. I detta avseende företer förmodligen åtskilliga ämbetsverk avsevärda brister, som kunna avhjälpas genom samarbete med en modernt skolad kontorsman.

Ämbetsverkens beslut meddelas ofta i första hand en myndighet för att genom dennas försorg delgivas den, som beröres av beslutet. »Om detta beslut, som meddelas Eder för kännedom, har Ni att underätta sökanden» är en välkänd slutmening i många officiella beslut. Det kan förefalla vara en oviktig detalj, men det skulle säkert spara mycket avskriftsarbete, om myndigheten i alla sådana fall, där dess beslut skall vidarebefordras, skickade beslutet i erforderligt antal exemplar. En hel rad liknande ytterst enkla reformer skulle betyda en avsevärd besparing i förvaltningskostnaderna. Samma princip borde tillämpas i fråga om de kungliga brev, som i stort antal gå ut från Kungl. Maj:ts kansli till de centrala ämbetsverken och andra myndigheter. Mycket maskinskrivningsarbete skulle bli onödigt, om vederbörande myndighet från departementet kunde erhålla ett flertal exemplar. Därmed skulle också vinnas den icke oväsentliga fördelen att ett exemplar alltid kunde reserveras såsom arkivexemplar, medan det övriga kunde disponeras av tjänstemännen. Många arbetstimmar gå för närvarande förlorade under sökande efter kungliga beslut, som flera tjänstemän behöva hava tillgång till i sitt dagliga arbete.

Säkert skulle den moderna kontorstekniken kunna lämna många andra uppslag till förenkling och förbättringar av expeditjonsarbetet i våra statliga ämbetsverk. Likväl bör man nog icke låta förleda sig till att tro att alla idéer från ett större affärsföretags kontor utan vidare kunna överflyttas på statlig förvaltning eller att kontorsteknikens utnyttjande i och för sig skulle betyda en omvälvning inom den offentliga förvaltningen. En verklig rationalisering av förvaltningen kräver *dels* ett utnyttjande av modern kontorsteknik — med vissa modifikationer — *dels* en hel rad andra förändringar i anslutning till de reformförslag, som jag här i största korthet velat angiva.

Knut Norström.

**Statliga internat-
läroverk.** Tanken på ett statligt internatläroverk har åter aktualiserats. Den tanken måste då och då dyka upp i diskussionen, och man kan givetvis vänta den på allvar just när hela vår skolfråga ligger under behandling. För vårt lands vid-

kommande är ju internatsystemet närmast ett experiment, av vilket mycket få ha någon erfarenhet att meddela. Sådana erfarenheter äro emellertid ytterst nödvändiga vid tankens närmare utformning. Det är att märka, att sådana internat som t. ex. folkhögskolor ej ge den erfarenhet som kräves. Det är dock annorlunda att ha en skara unga människor, som i väsentliga delar äro färdiga med sin utveckling, under sin vård i 5 månader mot att under 8 år forma barnen på 10 à 11 till 18 à 19 år, d. v. s. svårigheten ligger inte så mycket i att leda dem till den högre åldern som väl i att leda denna avgörande och enorma utveckling på rätta banor.

De fördelar, som man vill vinna med en statlig internatskola, äro väl närmast krav från rättvisans sida. Det nuvarande läroverkssystemet kan sägas vara synnerligen demokratiskt, men erbjuder otvivelaktigt orättvisor gentemot t. ex. landsbor och över huvud taget sådana, som ej bo i en läroverksstad. Realskolor finnas visserligen på många platser i landet, högre folkskolor etc., men det går naturligtvis inte att helt undvika att många måste underkasta sig extrakostnader för sin skolgång som andra slippa. Det har sagts, att det utgör ett avsevärt lönetillskott att bo i en läroverksstad. De försök, som gjorts att på stipendievägen hjälpa bristen kunna inte förringa detta faktum.

Även pedagogisk vinst skulle kunna erhållas från ett internat. Det skulle väl bli frågan om endast bättre begåvade elever härvidlag. Detta skulle alltså eliminera de hämningar på undervisningen, som det ojämna elevmaterialet i vanliga skolor medför. Kurserna skulle därigenom kunna läggas annorlunda, och experiment, som i vanliga fall kunde vara ödesdigra, kunde tillåtas och lyckas. Som en statlig försöksskola vore ett internat utan tvivel lämpligt, även om dess erfarenheter inte utan vidare kunde överflyttas på övriga skolformer.

Det är emellertid ett par synpunkter som måste starkt framhåvas. Rättvisesynpunkten, i och för sig synnerligen aktningsvärd, reduceras till sitt värde därigenom att full rättvisa under inga förhållanden kan ernås. Genom tillräckligt många och tillräckligt stora internat skulle man kanske kunna nå en tämligen fullständig social och ekonomisk rättvisa. Men det finns också annan rättvisa som måste tillgodoses. Att åstadkomma rättvisa vid uttagningen till internatet t. ex. blir en svår uppgift. Kanske man måste erinra sig, att fullkomlighet även i det här avseendet endast är ett ideal, om ens det. Det vore onaturligt om man kunde nå det, även om det måste vara ens strävan.

Pedagogen kan nog finna invändningar mot elitinternat. Det kan bli något som liknar ett intellektuellt drivhus. Man kan peka på utländska förebilder, inte i England som man gärna förbinder med denna skolform, utan i Frankrike, där l'École Normale Supérieure kan tas som jämförelseobjekt. Fransk fostran och svensk stå dock inte i någon samklang, och det kan starkt ifrågasättas, om resultatet från denna franska internatanstalt, dit landets mest begåvade elever sändas, kan anses mana till efterföljd. Även i Tyskland ha försök i riktning mot elitskolor gjorts. Det är de s. k. Begabenschulen. Erfarenheterna äro inte heller där fullt enstämmiga, men tveksamheten

stor. Det är ett ganska allmänt erkänt faktum, att även den dumme kan ge åtskilligt, och i varje fall har han mycket att få. Den största faran ligger dock i ett överskattande av den rent intellektuella utbildningen, vilket kan få även sociala konsekvenser, som väl inte anses önskvärda.

Och därmed ha vi kommit till en avgörande synpunkt på internatundervisning. I en vanlig skola kan man anlägga uteslutande undervisningssynpunkter. Dit komma eleverna för att få sin bokliga lärdom, men övriga livserfarenheter få de uteslutande utanför skolan och utan dess kontroll. De tämligen ytliga lagar, som av skolan stadfästs för att reglera elevens offentliga uppträdande, kunna anses sakna betydelse. I ett internat däremot får eleven hela sin fostran, och eftersom han tillbringar 8 månader av året inom skolans område, måste hans huvudsakliga livserfarenhet komma därifrån och hela hans livsinställning präglas av vad han får i skolan. Detta är enligt min uppfattning den enda verkligt betydelsefulla synpunkten på problemet internatskola eller dagskola. Ett internat, där fostrans olika problem inte tas upp, kan helt enkelt inte tänkas. Man står inte till svars med att stympa elevernas själar på det sättet. Det är inte heller möjligt att hålla samman ett någorlunda stort internat utan att ha mycket fasta regler och sträng disciplin. Hjärtats bildning, karaktärsfostran, får därför i sådana skolor en plats, som allvarligt gör den bokliga bildningen rangen stridig. Här kan man anknyta till rättvisesynpunkten igen. Är det nödvändigt att vi i vårt land ta vara på begåvningarna? Utan tvivel. Men minst lika viktigt är det att vi ta vara på och forma de goda karaktärerna, personligheterna, ledarna.

Sådana saker, som ett internatläroverks särprägel i de avseenden som jag berört, måste givetvis inverka på tillsättandet av ledare och lärare för detsamma. Detta måste med skärpa framhållas: det går inte att tillämpa de vanliga vägarna för tillsättandet av dessa tjänster. Helt andra meriter än de vanliga måste bli utslagsgivande. Med andra ord, ett statligt internatläroverk skulle för sin effektivitets skull nödgas spränga ramen för den vanliga statliga befordringsgången, utan tvivel en betydelsefull konsekvens. Riktigheten av detta inses, om man sätter sig in i vad saken gäller. Det fordras en rektor, som i särskilt hög grad är ledare och fostrare, en karaktär mera än ett snille. Detta borde gälla för alla rektorer, det är sant, men för en internatskola torde kravet vara starkare och mera påtagligt. Lärarna, åtminstone en del av dem, måste utöver sin tjänstgöring vara husfäder eller hemföreståndare, hur man nu vill kalla dem, d. v. s. deltaga i elevernas arbete och fritid, för elevernas fostran sätta till praktiskt taget all den tid, som en »vanlig» lärare kan kalla fritid. Det är en uppgift som kräver sin man, om det skall göras riktigt, och det får väl förutsättas vara meningen. Man skulle möjligen kunna tänka sig särskilda befattningshavare till dessa tjänster, men av skilda anledningar synes ett sådant arrangemang mindre lämpligt. Bl. a. skulle tjänsteberäkning och befordringsmöjligheter bli en besvärlig sak att ordna, och ur skolans synpunkt är det givetvis bäst

om vederbörande får så allsidig bild av sina elever som möjligt, alltså både från klassrummet och skolhemmet. Vidare bör allt, som kan stärka hans auktoritet, eftersträvas. Så krävs det husmödrar för klädvård och annan moderlig omsorg, även fostran, hushållspersonal etc. Det hela är en stor och känslig apparat, som kräver en personlig ledning och kontakt, som staten är ovan vid och ur stånd att utöva. Trots mr Chips tycks ett internat överhuvud taget kräva en relativt ungdomlig lärarstab, åtminstone vad beträffar husfäder, som är i stånd att följa ungdomen såväl i dess andliga utveckling med alla dess modenycker som i idrott och lek. Det kan alltså svårigen bli adjunkter och lektorer på 40 à 50 år, som ha stor familj och en mängd privata vanor och intressen. Härmed följer så också, att den arbetssamma och utomordentligt lärorika tiden som husfar på något sätt måste kunna tillgodoräknas vid transportsökan.

Här ha vi kommit in på en viktig detalj. Hur skall tjänstgöring inom ett internat tillgodoräknas vid den transportsökan, som av resonemanget om lärarnas önskvärda ålder blir nödvändig? Framstående skolledare ha sagt sig inse värdet av en sådan tjänstgöring. Så långt rektorerna själva kunna disponera tjänsterna är det alltså inte så stora svårigheter. Svårigheten är att fästa denna merit på papper. Enligt prejudikat kan välmeriterad husfarstjänst tillgodoräknas på provårsbetyget, men i vilken utsträckning är ännu oklart. Emellertid vill det synas som om den utvägen vore den mest tilltalande. Det går knappast att räkna ut ett arbete som detta i timmar. Det är en fostrargärning, som ger sina utövare psykologisk träning och pedagogisk blick. Den kan knappast fullgöras utan en avsevärd fallenhet för yrket. För provårssökande har saken stor betydelse. Det vore skäligt att ett par års väl vitsordad husfarstjänst kunde föra vederbörande några platser framåt i den långa kön. Detta skulle ju indirekt återverka även på senare karriär.

Överhuvud taget kan man alltså säga, att frågan om ett statligt internatläroverk är förknippad med en rad praktiska problem som inte utan vidare kunna lösas.

På sista tiden har det framkommit förslag till inrättande av skolhem i våra läroverksstäder, där fattiga studerande kunde beredas inackordering med hjälp av statliga och kommunala medel. Det är obekant, hur väl genomtänkt detta förslag är. I realiteten skulle ett sådant skolhem dock inte bli så mycket annat än ett slags internatskola. Hela det resonemang, som här förts om detta skolsystem äger därför sin tillämpning även i detta fall. Starka garantier måste skapas för att vederbörande elever tas omhand på bästa sätt. Vilka föräldrar vilja f. ö. eljest skicka sina barn till ett sådant skolhem? Läroverksstädernas frestelser äro många och svåra för unga människor, om de inte få det rätta stödet. Erfarenheterna från en del inackorderingsställen äro inte de bästa. Svårigheterna måste för sådana skolhems vidkommande bli större än för internatskolor, som ha en för ändamålet vald belägenhet. Det finns verkligen all anledning att överväga, huruvida det inte vore förnuftigare att skicka ifrågakommande elever till ett internatläroverk, där inte heller den

ekonomiska olikheten på något sätt märks, utan där lika regler gälla för alla elever.

I vårt land finns det en handfull internatskolor av delvis skiftande karaktär. Några få äro dock fullt utbildade läroverk med examensrätt. Där finns en stor erfarenhet samlad, som måste konsulteras vid frågans vidare behandling. Det är nämligen ingen tvekan om att internatskolan har framtiden för sig. Den har så uppenbara fördelar och fyller ett så uppenbart behov, att skoltypen måste bli mer än ett kuriosum inom svenskt undervisningsväsen. Men det är kanske inte framför allt de fattiga hemmens studiebegåvade barn, som behöva den, utan de olyckliga miljöernas barn, föräldralösa, skilsmässobarn etc. En betryggande garanti måste emellertid skapas för att idén inte förfuskas på något sätt. Idealitet och hängivenhet måste finnas bland de ledande, och tjänstemerithets och krass beräkning får inte lämnas någon plats inom dess krets. Jag skulle tro, att ingen, som inte själv arbetat vid ett internat, vet vilka stora uppgifter som väntar den nitiske och uppoffrande läraren, och vilken skada den negative eller t. o. m. den likgiltigt korrekte kan åstadkomma. Staten har, såvitt man kan se, svårt att skapa denna garanti. Det enskilda initiativet måste skapa den för sin existens. Frågan om rättvis tillgång till studiemöjligheter kan lösas genom att ställa rikliga stipendiemedel till förfogande för de redan verksamma internatläroverken. Garantin för lämpliga lärarkrafter har man i de privata skolornas frihet vid personvalet. Det enda stat och allmänhet behöver bidra med är förstäelse för och uppskattning av det verkligt krävande fostrararbetet vid en internatskola.

Folke Haldén.

Pierre Laval's karriär. På landsvägen mellan Vichy och byn Chateldon skramlade postkärren fram om sommarkvällarna i början av 1890-talet. Silhuetten av hästen, calèchen och den lille körsvennen tecknade sig skarpt mot aftonklarheten. I ena handen höll pojken tömmarna, i den andra en bok. När kärren kommit upp på åsen, från vars krön man såg Chateldon och de stilla gårdarnas aftonrökar och hörde Angelusringningen i bykyrkan, gjorde pojken ett veck i naturläran, stoppade den i blusen, tog fram postiljontrumpeten och blåste en munter fanfar, som kom hans pappa bakom disken på bykrogen att ropa till de diskuterande bönderna och borgarna, grupperade kring Chateldons politiska orakel: abbén, skolläraren, doktorn och apotekaren: »Tiens! Nu kommer posten!»

Allas blickar voro riktade mot dörren i spänd väntan på de sista nyheterna från Paris. Där kom den lille postiljonen. »Le voilà! Bonsoir, Pierre!» Byns politiska orakel kommenterade Paristidningarnas ledande artiklar för de andaktsfullt lyssnande bönderna och borgarna, och profetians ande kom över abbén, då han drack sin fjärde absint. Var det någon, som hade en annan mening än de konservativa oraklen, frös hans opposition in i en isande tystnad,

och abbén betraktade honom medlidsamt över glasögonen. Men det hände en dag något så förskräckligt som att denne »någon» var pappa Lavals pojke, lille Pierre, som under serveringen av det unga vinet från hans faders druvgårdar vägrade att sätta fram ett krus på oraklens bord, därför att de hånade arbetarrörelsen, socialismen och syndikalismen. Pierre hade med goda betyg slutat folkskolan, och då hans far anförtrorde honom den med krogrörelsen förknipade postiljonsysslan, läste han på kuskbocken in kursen för inträdet i ett gymnasium. Men på lediga stunder läste han också politiska skrifter av syndikalisten Georges Sorel, som byabbén i en predikan om fåren och getterna skickat käpprätt in i den eviga fördömsen, dit även hans unge beundrare förpassades den dag, då han på krogen försvarade Sorel.

»Fallet Pierre Laval» diskuterades på krogen och vid mamseller-nas kaffejuntor. Stamkunderna gillade oraklens konservatism, men när de märkte, att »Père Laval» sympatiserade med sin son, började de ta Pierres parti; de ville gärna fortsätta att dricka på kredit. Varje gång de sade till pappa Laval: »Din son är intelligent», gick gubben ner i källaren och hämtade upp några flaskor gammalt gott vin. Han var svag för sin pojke och gav till slut efter för hans önskan att få resa till Paris och ta studenten. Pierre avhurrades av Chateldons bönder och borgare, lantarbetarna viftade farväl med socialismens röda fana och abbén gav honom sin välsignelse, sedan han i pappa Lavals ögon läst en försäkran om obegränsad kredit.

En septemberdag 1899 gjorde Pierre Laval sin entré i Paris. Han bodde hos en portvakt, som var från hans hembygd och god vän med krögaren i Chateldon. Parispojkarerna skämtade med »bondgrabben», och hans café-au-lait-färgade hy renderade honom öknamnet »gulingen». Men gossen från Chateldon gav sina beläckare smörj efter noter, och kamraterna aktade sig sedan för att skratta åt hans solkiga kostym, det ovärdade håret med en lugg à la Napoléon i pannan och de gula, aldrig borstade tänderna. De fingo respekt för honom. Lärarna, som sympatiserade med de antiklerikala radikalerna och socialisterna, gillade den unge frifräsaren, vars franska uppsatser visade, om ej formell elegans, så dock en personlig stil och ett träffsäkert omdöme. Den dag, då krögaren i Chateldon fick ett telegram från Paris: »Jag är student, Pierre.», blev det gratissupning på krogen för Chateldon med omnejd.

Men några penningbidrag hemifrån kunde den nybakade studenten inte påräkna längre, endast då och då subventioner in natura. Pappa Lavals affärer hade redan före den stora gratissupningen blivit lite trassliga. Han måste stoppa krogkundernas kredit, men det hindrade inte, att Chateldons arbetare blevo Pierre trogna. Deras sympati steg till beundran, när de hörde, att han umgicks med publikaner och syndare vid Place de la Bastille och var i ord och åthävor som en riktig proletär. I Paris' arbetarkvarter hade han redan ett namn, som inte behövde förgyllas upp med en titel. Han var Pierre Laval.

Efter att under ett par år ha tjänat sitt bröd som repetitör vid ett lyceum i Lyon, där Edouard Herriot var extra lärare i moderna språk och Edouard Daladier e. o. adjunkt i historia, och sedan vid Sorbonnes juridiska fakultet, beslöt Laval att bli advokat. För att göra studietiden så kort som möjligt arrangerade han det så, att han blev befriad från militärtjänst.

Licentiatexamen (motsvarande den dåtida svenska juris utriusque kandidat-examen) klarades. Vid 25 års ålder ökade Laval klientjägarernas stora skara i Palais de Justice's korridorer och caféer. Att vara advokat i Paris utan förmögenhet och lukrativa relationer och därtill som Laval med ett minimum av juridisk bildning (hela hans juridiska bibliotek bestod av 3 böcker), det är att utbilda sig till virtuos i »konsten att magra».

Men Laval var som far sin en »débrouillard», en man som klarar sig i alla situationer. Paris' arbetarkvarter blevo för Laval liksom några år tidigare för hans jämlike i smartness och hans överman i parlamentarisk retorik, Aristide Briand, goda operationsbaser för en med advokatverksamhet kombinerad politisk karriär. Han fick vind i seglen, då C. G. T:s Parisadvokat, Ernest Lafont (C. G. T. = Confédération Générale du Travail, Frankrikes L. O.), engagerade honom som sekreterare i sitt kabinett vid Place des Vosges, vars luxuösa inredning gav socialisterna och inte minst den unge sekreteraren en ljuvlig försmak av vad som väntade dem, när de vunnit makten och härligheten.

Laval stannade hos Ernest Lafont precis så länge som behövdes för att ta den ekonomiskt starkaste delen av klientelet från honom och med den börja egen praktik. Lafont var en briljant talare och hade i motsats till Laval en omfattande juridisk och humanistisk bildning, men han var timid och opraktisk. Laval däremot var företagsam och praktisk för två. Tack vare sin smartness och den snälle Lafonts frikostighet kunde Laval nu gifta sig — en borgardotter från Chateldon blev den utvalda — och starta en egen advokatbyrå, som han av taktiska skäl förlade till Paris' mest genuina arbetarkvarter, Faubourg Saint-Martin, där nachspielet efter Bastiljens fall aldrig tycks sluta. I dessa syndikalistkvarter kände sig Pierre Laval som en humla i en karamellbod. Han var arbetarnas vän och broder, och i en bistro vid Place de la Bastille förkunnade han Sorels brutala socialism (»Réflexions sur la violence») och arbetarklassens diktatur, som han dock senare, då hans klientel även bestod av skattetyngda bönder och småborgare, fann för sin byrå och sin politiska karriär opportunt att kalla »de missnöjdas diktatur». Det där tog skruv. Syndikalisterna, bönderna och småborgarna smekte honom med ögonen och satsade villigt, vad han behövde för att preparera sin entré i deputeradekammaren, den första etappen för en ambitiös Parisadvokat på vägen till en ministerportfölj, Elyséepalatset och — pourquoi pas? — en fätölj i Franska akademien, odödlighet — för hela livet. Allt kan ordnas!

Lavals ordarmé var ingen paradarmé. Han rekryterade den från Bastilj- och förstadsvokabulären. Till dess segrande effekt vid val-

mötena bidrog i hög grad hans apachemässiga dress, det yviga håret, kammat så där faderalla, och mitt i den mer av beräkning än av övertygelse revolutionärt utstyrda fasaden den vita halsduken, av aristokratien och den högre bourgeoisien reserverad för soiréedressen, men av Laval för livets vardag, som en protest mot den mondana etiketten.

Våren 1914 valdes han med stor majoritet till en av förstadskretsarnas representanter i deputeradekammaren. Han var då 31 år, parlamentets yngste socialist... bonde till börden, arbetarvänlig så länge det lönade sig, men med förbindelser inom centern och högern att mobiliseras, om socialismen ej kunde bli en trampolin upp till makt och rikedom.

Knappt hade Pierre Laval blivit deputerad, förrän kriget utbröt i världskrigsserien bröt ut. I motsats till många av kamraterna i kammaren föredrog han i farans stund Palais-Bourbon's plenival och goda buffen framför skyttegravarna. Han yttrade sig sällan. Lavals parlamentariska retorik var lika medelmåttig som hans juridiska i Palais de Justice. I kuliss- och intriggpolitiken blev han däremot snart en mästare. Joseph Caillaux' propaganda för en snar fred med Tyskland och en fransk-tysk allians understödde Laval, och han var en av det franska socialistpartiets delegerade vid Stockholmskonferensen, som skulle förbereda ett snabbt slut på kriget. Han kom därför i likhet med Caillaux, Blum, Renaudel och några andra »défaitister» på krigspartiets svarta lista.

Vid de första parlamentsvalen efter segern 1918 miste Laval sitt mandat, men tack vare raffinerade intriger och ett smart utnyttjande av sina förbindelser inom vänsterkapitalismen, den judiska storfinsans, och bland de högre frimurarna återbördades han till deputeradekammaren vid valen 1924, då Poincaré störtades och remplacerades av vänsterministären Herriot. När Paul Painlevé året därpå blev konseljpresident, avancerade Laval tack vare en av honom och Caillaux dirigerad korridoröversättning till arbetsminister. Han hade nått den första etappen.

Stamkunderna på krogen där hemma i Chateldon ville nu absolut — har det mer eller mindre sanningsenligt sagts — resa hans staty på bytorget. Men de kunde inte bli eniga om en lämplig inskription som motto för hans karriär och personlighet. När de analyserade Pierre Laval blev han dem allt mer mystisk. Endast abbén, den gamle människokännaren, såg klart och föreslog: »Les affaires sont les affaires», affär är affär...

Lavals ministerkarriär hade börjat. Han lämnade det plebejiska Faubourg Saint-Martin och installerade sig i Villa Saïd vid den aristokratiska Avenue du Bois de Boulogne (nu Avenue Foch), där han med framgång skötte både börsspelet och kammarens intrigspel, blev en rik man och gav lysande fester.

Från proletär hade han avancerat till kapitalist, blev konservativ och höll på det bestående, så länge det bestående favoriserade hans karriär. Liksom för så många andra franska parlamentariker un-

Dagens frågor

der tredje republiken, som startat som syndikalister, blev även för Laval »de fria socialisternas parti» en antichambre till storfinansens och aristokratiens salonger.

Kan denne smarte »débrouillard» bli Frankrikes ledare? Är han morgondagens man?

Endast han själv tror det.

Jean Cay.